

ignatiana

Povijesna panorama Konstitucija Družbe Isusove

Josip ANTOLOVIĆ

Sažetak

Konstitucije Družbe Isusove su djelo i plod razmišljanja i rada Ignacija Loyolskog, zajedno s prvim isusovcima, uz vodstvo Duha Božjega. Autor analizira najvažnije trenutke u nastajanju, oblikovanju i prihvaćanju Konstitucija i to kroz pet etapa. Prvu etapu - od g. 1539. do 1541. - karakterizira zajednički rad na izradi »Odredaba o Konstitucijama«, »Summa Instituta« i »Quinque capitula« te jasno određenje siromaštva u Družbi Isusovoj. U drugoj etapi - od g. 1542. do g. 1547. - Ignacije radi na tekstu o misijama. Tijekom treće etape - od g. 1548. do g. 1550. - osobito dolazi do izražaja radinost i upornost o. Polanca, Ignacijevog tajnika, koji će pripremiti tekstove za dvije papinske bule kojima će se potvrditi već date povlastice Družbi Isusovoj, i dodati nove. U četvrtoj etapi - od g. 1550. do g. 1551. - Ignacije daje na čitanje pripravljeni tekst Konstitucija okupljenim profesima i očekuje njihov sud. Tijekom pete etape - od g. 1551 - Ignacije radi na usavršavanju tzv. teksta A Konstitucija. Slijedi konačna izrada teksta B Konstitucija koji je tiskan godine 1558-1559. Prema riječima o. Kolvenbacha, sadašnjeg generala Družbe Isusove, »... Naš isusovački život kao i same Konstitucije nije knjiga zakona, iako sadrži normativne elemente. One žele dati Družbi dinamični pogled na djelo koje valja u Gospodinu ostvariti za 'pomoć duša'.«

Uvod

Povijesna je stvarnost da se Družba Isusova rodila iz karizme sv. Ignacija Loyole. Nakon njegova obraćenja Gospodin ga je u Manresi vodio jedinstvenim putem, jedinstvenim duhovnim iskustvom, iz čega se rodiše *Duhovne vježbe*. One u sebi sadrže vrlo originalan, psihološki pogođen, logički dosljedan, duhovni put, osmišljen za ljude koji se ne žele zadovoljiti osrednjošću, nego »koji žele pokazati što veću privrženost i istaknuti se u svakoj službi svoga vječnoga Kralja i Gospodara svih stvari, koji neće samo ponuditi cijelu svoju osobu za svaki napor nego će, radeći i protiv vlastite sjetilnosti protiv ljubavi puti i svijeta, prinijeti žrtve veće cijene i veće vrijednosti.«¹

1 *Ignatio de Loyola, Načela Jezuita*, priredili: M. TOMIĆ, B. GRUBAČIĆ, Z. ĐINDIĆ, NIRO »Mladost«, Beograd 1987, str. 73.

Ono što u *Duhovnim vježbama* bijaše idejno razrađeno, osnutkom Družbe Isusove valjalo je pretočiti u Konstitucije, uredbe, zakonodavstvo i pravila novog reda, u konkretan isusovački život. Taj je posao uglavnom obavio sam Ignacije, prvi general Družbe Isusove. Dakako da se pritom obilno poslužio savjetima i prijedlozima prvih otaca. A glavni mu je pomoćnik bio tajnik Družbe Isusove, Juan-Alonso de Polanco (1516-1576). U pisanju Konstitucija Družbe Isusove valja također uočiti jedan nezaobilazni element. To je Ignacijeva molitva, suze, pa i mistični doživljaji, prosvjetljenja i nadahnuća, dakle, očito nadnaravnu dimenziju, pa bismo mogli reći da su Družbine Konstitucije od Ignacija na neki način izmoljene, jer ih je pišući pratio molitvama, misama, pokorničkim djelima. U tome je, bez sumnje, njihova izvanredna duhovna vrijednost.

O Konstitucijama Družbe Isusove postoje mnoge studije, komentari, obilna literatura. U nemogućnosti da sve to proučim i upotrijebim, uzimam si za vodiča velikog stručnjaka, »jezuitologa«, Patra André Raviera, DI.²

Da od silnog drveća ne bismo vidjeli šume, a da i odgovorimo zadanoj temi, valja povijesnu panoramu postanka isusovačkih Konstitucija razdijeliti na etape, te sažeti ono što se u njima događalo i ostvarivalo. Prije nego prijedemo na taj put valja dobro uočiti što je svemu tome prethodilo.

Što prethodi konačnom pisanju Konstitucija?

1. Prvi su oci još prije nego između sebe izaberu vrhovnog poglavara novog reda, željeli zajednički sastaviti barem glavne crte uredaba, neke vrste ustava, kojim će se taj rad organizirati i rukovoditi. Ali ta se želja zbog raznih okolnosti nije mogla ostvariti, pa će tako pisanje tog organizacijskog remek-djela pasti na samog Ignacija. Već na početku oci su bili traženi na sve strane, Papa im je povjeravao razne misije, a kako je u međuvremenu Ignacije bio izabran za generala reda, njegova ga je služba držala uz kuću, uz generalnu kuriju, pa je tako uz poglavarske poslove mogao pisati i Konstitucije. Dakako da je, koliko je to bilo moguće, svoj pismeni rad pokazivao prvim ocima, a i nekima od onih, koji za njim u Družbu stupiše i u njoj ugled i povjerenje zadobiše. Tražio je njihovo mišljenje, a donekle i potvrdu onoga što je napisao. Tako je došla do izražaja i prvotna Družba, nešto od onoga što će kasnije ostvarivati na

2 P. Ravier je uz pomoć »Museum Lessianuma« objavio veoma stručno djelo: *Ignace de Loyola fonde la Compagnie de Jesus*, Collection Christus N 36, Histoire, Bellarmin. Desclée de Brouwer 1974.

generalnim kongregacijama, najvišem Družbinom zakonodavnom tijelu. Sve to nije nimalo umanjilo Ignacijev udio pisanju Konstitucija, nego ga nadopunilo i usavršilo.

2. Dakako da je konkretan rad na pisanju Konstitucija potonjeg datuma nakon zajedničke odluke prvih otaca da će poći djelovati kamo god ih papa pošalje, bilo među vjernike, bilo nevjernike. Tu odmah nazrijevamo univerzalnost isusovačkog apostolata, kojom su prožete i sve naše Konstitucije. Kako prvi oci nisu mogli poći u Svetu Zemlju, između 18. i 23. studenoga 1538., stavili su se Papi posve na raspolaganje. I tako odmah na početku, još prije napisanih Konstitucija, još službeno ne-osnovana, niti odobrena Družba, prihvaća potpunu i bezuvjetnu raspoloživost Kristovu namjesniku na Zemlji, što će je resiti kroz svu njezinu povijest. I upravo je raspoloživost jedan od bitnih elemenata i Družbine univerzalnosti i uspješnosti. Njezina raspoloživost i poslušnost Papi za nju ne bijaše kočnica, već jedan od uzroka svega onoga velikog i divnog što je učinila ne samo na području vjere nego i kulture, dakle, u promicanju čitava čovjeka.

3. Pater Ravier³ s pravom se, uz dužno poštovanje, pita, je li Ignacije bio pripremljen po svojim naravnim talentima, ili, čak, predodređen da piše Konstitucije? - Njegova akademska izobrazba iz Pariza osposobila ga je za takvo djelo, ali i njegove naravne sposobnosti, po kojima je uočavao ono što je glavno, važno i potrebno. Bio je on vrlo oštrouman čovjek, pun onoga što se njemački naziva »Hausverstand«, ili, kako je za njega netko rekao, bio je čovjek koji je uvijek *čavao znao čekićem pogoditi u glavu*. Osim toga on je pišući Konstitucije imao iza sebe bogato duhovno, apostolsko i ljudsko iskustvo. Iako baš nije odveć dobro poznao kanonsko pravo, taj manjak nije mogao spriječiti zadaću što su mu je povjerali njegovi sudrugovi. Obilje drugih kvaliteta, a pogotovo njegova karizma osnivača reda, obilno je nadoknadilo ono što mu je manjkalo. Povijest Družbe poslije toga potvrđuje takvo mišljenje.

A sada promotrimo pojedine etape nastajanja tog velikog djela kakve su Konstitucije DI, koje su već davno pokazale svoju učinkovitost, ali i svoju zrelost u vremenu i prostoru gotovo već pola milenija.

1. etapa – »Prvi oci« zajedno rade⁴

Ovdje spomenimo važnu činjenicu da su »prvi oci« sredinom travnja g. 1539. definitivno odlučili osnovati red, te su se zajednički dali na posao da definiraju njegove glavne crte. Učinili su to ne prema nekom apstraktnom

3 Op. cit., p. 230.

4 Op. cit., p. 230-234.

projektu, nego u realizmu određenog duhovnog iskustva doživljenog u velikim duhovnim vježbama. To nam je u Konstitucijama ostalo zabilježeno: »Želimo zajedno raspravljati o našem pozivu i načinu života koji je naš.«⁵

Znademo i točne datume kad su prvi oci vijećali te donosili odluke o onome što se naziva »Odredbe o Konstitucijama«. Te prve »mini«- Konstitucije važne su zbog toga što se u njima nalaze bitni i značajni elementi buduće Družbe Isusove, njezin vjerodostojan duh - »mens Societatis«. Već tu su prisutni: poslušnost papi i generalu reda, misije, poučavanje kršćanskog nauka, drugi razni pastoralni ministriji, formacija, načela zajedničkog savjetovanja i odlučivanja, primanja u Družbu.

Koncem lipnja g. 1539. oci u Rimu nastavljaju sa započetim radom te sastavljaju tzv. »Pet poglavlja« - *Quinque capitula*, te »Summa Instituta« - kratak pregled našeg Instituta. Sve su to predali papi kao temeljno pravilo novog reda. Sve je to zajedničko djelo premda je u njemu Ignacije imao vrlo značajan udio, a još više autoritet. P. Ravier ističe slobodu iznošenja mišljenja, a kao najjači dokaz za to iznosi nastupe originalnog Nikole Bobadille, koji je uvijek imao svoja osebujna mišljenja. 3. rujna g. 1539. papa Pavao III. usmeno je potvrdio »*Quinque capitula*«. Do pismenog i konačnog odobrenja doći će tek objavljivanjem Bule »*Regimini militantis*« 27. rujna g. 1540. Taj datum Družba Isusova slavi kao svoj rođendan i svoje duhove, kad je započela radom službeno i poslana od pape. Nitko tada nije mogao slutiti kakav će se dinamizam staviti u pokret te zahvatiti gotovo sav tadašnji poznati svijet.

Ovdje valja spomenuti kako je prva Družba željela što veće siromaštvo u posjedovanju dobara, ali kako je znala da bez nekog posjedovanja ne bi mogla dobro formirati svoj podmladak, a pogotovo ne održavati kolegije, koji su prema Ignaciju »iznašašće« Diega Laineza. U njima je Družba bila samo upravitelj potrebnih dobara. Ostale njezine kuće mogle su održavati potpuno siromaštvo, ne imajući nikakvih posjeda ni stalno osiguranih dohodaka. Pitanje siromaštva, dobro uočeno i odmah na početku riješeno, pridonijelo je mnogo svršetkom g. 1540. ili početkom g. 1541. Vrijedno ga je zabilježiti, jer je bio početak jednog epohalnog djela Družbe na području visokog školstva i kulture uopće. Možemo bez pretjerivanja reći da je iza tog djela stajalo nadahnuće Duha Svetoga, jer je preko svojih kolegija Družba odgojila i digla na visok stupanj kulture toliko naraštaja na svim kontinentima sve do dana današnjega, kad je najmoćnija zemlja na svijetu - SAD - izabrala za predsjednika Billa Clintona, koji je diplomirao na njezinu Sveučilištu Georgetownu.

Što se tiče točno određenog siromaštva nije uvijek išlo lako, ali zato što je Družba bila vjerna tom idealu, rješenja su se nalazila, a to je činio onaj

5 Konst. 1, str. 2.

dobri duh, koji ju je pratio. Izbor Ignacija za prvog generala reda, koji zbog njegova odbijanja te službe, nije išao tako lako, udarit će temelje dobrih uvjeta za pisanje Konstitucija, koje danas posjedujemo.

2. etapa – 1541-1547⁶

Družba je od Pavla III. već službeno odobrena, a Ignacije izabran za generala. On sam sada privremeno radi na pisanju Konstitucija. Većina »prvih otaca« odobrava već unaprijed ono što će on odlučiti. On radi strogo prema načelima papinske bule »Regimini militantis«, a koliko je moguće traži odobrenje nadležnih otaca. U prvom času Ignaciju je pomagao pater Codure, ali kad je on 29. VIII. 1541. umro, ostaje sam. Stjecajem okolnosti Ignacije tek g. 1546. mogao je ozbiljnije i temeljitije raditi na Konstitucijama. Ipak njegov »Duhovni dnevnik« od veljače g. 1544. do veljače g. 1545. pokazuje koliko je Ignacije duhom po molitvi i refleksiji prisutan u Konstitucijama. U to doba pripada upravo dramatična refleksija o siromaštvu u Družbi Isusovoj, kao i priprava za razmišljanje o »misijama«, raznim poslanjima Družbe. I tu je već u jezgri sadržano VII. poglavlje Konstitucija »O misijama«. Kroz sve to vrijeme Ignacije žarko moli, razmišlja te ispituje duhovne pokrete, kako bi u važnim stvarima pronašao do ono što je najbolje. Takve pokrete ponajviše osjeća prije i poslije mise. Obradio je u to doba oko 87 pitanja isusovačkog Instituta.

3. etapa – Odsudne godine: 1547-1550. Ignacije s Polancom⁷

U ovom razdoblju pisanja Konstitucija dolazi do važnog pomaka. Za taj veliki i tako važan posao Ignacije je izabrao sposobnog i djelotvornog pomoćnika u osobi oca Juana-Alonsa de Polanca (1516-1576). On je u ožujku 1547. došao u Rim kao tajnik Družbe, važne službe već od njezinih početaka. Tajnik je doduše čovjek u sjeni, ali ipak onaj koji na području operativnosti nosi velik udio, jer zamišljeno ostvaruje, doduše ne posve sam. P. Candido de Dalmases ovako opisuje Polanca:

»Njegov izbor za tajnika Družbe bijaše izvanredno sretan, jer je posjedovao sve kvalitete idealnog tajnika: veliku radnu sposobnost, identifikaciju sa svojim poglavarom te lakoću u tumačenju njegove misli, jasnoću i preciznost u izvršavanju povjerenih mu zadataka. On je postao pamćenje i ruka generalnog poglavara, kakav i treba da bude tajnik opisan u Konstitucijama.«⁸

6 Op. cit., p. 234-239.

7 Op. cit., p. 239-243.

8 *Il Padre Maestro Ignazio, La vita e l'opera di sant Ignazio di Loyola*, p. 270.

Kad je taj vrijedni tajnik došao u Rim kao tajnik Družbe, imao je tek 30 godina, a Ignacije 56. Polanco je u prvoj generaciji isusovaca slovio kao najbolji pisac, o čemu svjedoči njegov »Chronicon.«⁹

Polanco je imao izoštren smisao i za povijest, što je također bilo i te kako korisno. Daleko smo od toga da bismo nabrojili sve njegove vrline. Bez ikakva pretjerivanja može se kazati da je Ignacije u njemu dobio suradnika kakva je mogao samo poželjeti i to u svemu, ponajprije u tako važnom poslu kakav bijaše pisanje Konstitucija.

U istom tom razdoblju Polanco je pripremao novu papinsku bulu, koju su zahtijevala iskustva Družbe u sedam godina. I tako je Pavao III. 18. listopada 1549. izdao Bulu »Licet debitum«, koja je proširivala Družbi već dane povlastice. Nakon smrti Pavla III. bio je izabran Julije III., papa također veoma sklon Družbi. On je na početku svog pontifikata, 21. lipnja 1550. izdao Bulu »Exposit debitum«, kojom je Družbu ponovno svečano potvrdio i povlastice joj proširio. Bile su to dvije bule u devet mjeseci. To je dokaz kolik je ugled mlada Družba stekla u očima rimskih Prvosvećenika, koji joj dadoše odličnu sliku kanonske zrelosti jednog reda. To je išlo tako daleko da je jedan povjesničar našeg stoljeća ustvrdio da se Družba u desetljeću 1540-1550. više preobrazila nego kasnijih 400 godina.

P. Ravier misli da je to više dosjetka negoli stvarnost, što je zacijelo bliže istini. Međutim, mirne duše možemo ustvrditi da je to desetljeće u povijesti Družbe bilo i sretno i uspješno, jer se u njemu oblikovalo njezino zakonodavstvo, izraženo u Konstitucijama te u duhu što je iz njih proizlazilo i mladom redu izvanredan dinamizam podavao. Bile su to prvine duha, kojim bijahu prožeti Ignacijevi sinovi, prožeti duhom njegovih Duhovnih vježbi. Taj se duh može sažeti ovom Ignacijevom: »Velikodušno služiti Bogu iz čiste ljubavi!«

4. etapa – g. 1550-1551.¹⁰

Ignacije i Polanco grčevito rade na Konstitucijama. Godine 1550., koja je Sveta godina, Ignaciju se pružila prilika da je bez većih poteškoća mogao sazvati u Rim neku vrstu Generalne kongregacije, na koju su mogli doći tadašnji profesori, te ih zamoliti da dadnu svoje primjedbe na ono što je od Konstitucija tada bilo napisano. Posebno je inzistirao da na taj skup dođu još živi »prvi oci«, u koje imadijaše najveće povjerenje, jer oni su prije razlaza na razne strane skupa s njime izgrađivali zajednicu Družbe Isuso-

9 *Chronicon* je kratak prikaz povijesti DI do g. 1552., objavljen je u Monumenta historica Soc. Jesu, Vita Ignatii L. et rerum Soc. J. historica 6 Bde, 1894-7, u: Polanci Compiementa, 2 Bde 1516-7. Usp. i Ludwig Koch: *Jesuiten Lexikon*, p. 1437-1438.

10 Op. cit., p. 244-249.

ve, ili, točnije rečeno, od koje je nastala Družba. Ignacije je tom zgodom požurivao čak i kod portugalskog kralja, da bi mogli u Rim doći Simon Rodriguez, pa i Franjo Ksaver, koji se tada nalazio u misijama na Dalekom istoku. Gotovo sa svima pozvanim ocima Ignacije se u dvije godine mogao sastati. Jedino je, što je i razumljivo, izostao Ksaver. On će iscrpljen poslom brzo umrijeti na otoku Sancijanu pred vratima Kine, kamo je također kanio ići. Da o ovom ne bi bilo zabune, želim upozoriti da se nije radilo o nekoj generalnoj kongregaciji u strogom smislu riječi. Ona će biti sazvana tek nakon Ignacijevе smrti, kad bude trebalo izabrati novog generala. I to će biti prva od kasnijih 33 generalnih kongregacija.

Ignacije bijaše sretan što je tekst Konstitucija mogao dati na uvid navedenim ocima i mnogo mu je do toga bilo stalo, da važno djelo ne bude samo njegovo nego i onih koji su se, ne bez posebne Božje providnosti, okupili oko njega. On je tu prigodu htio iskoristiti da se oslobodi tereta generalata. Bio je već sastavio i akt odreknuća u 7 točaka te ga predao nazočnim ocima. Ignacije je imao razloga za to, a najglavniji bijaše njegovo zdravstveno stanje. No spis je bio tako lijepo sročен, da je odavao kako je on još uvijek sposoban za Božju službu vrhovnog poglavara. Oci su, dakle, odbili ostavku preporučivši sve Božjoj providnosti. Jedan je od njih mislio ipak da je Ignacijevu ostavku valjalo prihvatiti. No prevladala je većina glasova. Sv. Ignacije će sam u Konstitucije staviti da izabrani general mora prihvatiti svoj izbor doživotno.

Međutim ovaj je susret otaca zbog Konstitucija bio koristan i nakon njega započinje nova etapa do konačnog cilja, do konačnog teksta, odobrenja i objavljivanja tog zakonodavnog dokumenta Družbe Isusove.

*5. etapa - g. 1551-1556*¹¹

To je bila i posljednja etapa, u kojoj su Ignacije i Polanco usavršavali tzv. tekst A Konstitucija u svjetlu opaski otaca, a i iskustvu u pojedinim točkama. Konstitucije su već otad bile kao takve »proglašene« u raznim provincijama i regijama. Prema patru Ravieru pet činjenica karakterizira tu etapu.

To je razdoblje opterećeno raznim brigama i poteškoćama za samog Ignacija. Ona manje-više pobolijeva, a bilo je čak i nekoliko zdravstvenih kriza, tako da je jedno vrijeme bilo izabrano posebno »generalno vijeće«, koje će rješavati teže stvari u vođenju Družbe. Bio je izabran i generalni vikar. Družbu su pratile i neke unutarnje poteškoće. Simon Rodriguez, jedan od prvih otaca, svojim je svojeglavim ponašanjem i stavovima zadao Ignaciju ne malo jada u središnjoj upravi. U međuvremenu je umro Fra-

11 Op. cit., p. 249-267.

njo Ksaver, relativno još mlad. Za papu je bio izabran Pavao IV. Družbi ne baš sklon. Unatoč svemu tomu Ignacije i Polanco neumorno su radili oko dovršetka Konstitucija.

1. Rad na Konstitucijama

Taj je rad zbog primjedaba otaca na tekst A Konstitucija rodio i drugu verziju, tzv. tekst B. U toj verziji nalazimo glasoviti predgovor, koji se bez sumnje nadahnjuje na nauci sv. Augustina i svetog Tome Akvinca. To je nadahnuće važno zato što veoma oplođuje i obogaćuje Konstitucije i jer daje primat unutarnjem zakonu ljubavi, ali ne zanemaruje ni potrebu vanjskih zakona. Evo tog vrijednog teksta:

»Premda će neizmjerina mudrost i dobrotu Boga Stvoritelja i Gospodina našega, uzdržavati, ravnati i promicati u svojoj službi ovu najmanju Družbu Isusovu kao što se dostojala da je započne;¹² s naše će je pak strane, više od ikakvih ustanova, u tome pomagati unutarnji zakon one odanosti i ljubavi što ga Duh Sveti običava upisivati i utiskavati u srca; ipak blago upravljanje božanskog promisla traži sudjelovanje svojih stvorova, i jer je tako odredio namjesnik Krista Gospodina našega, a i primjer nas svetaca i sam razum to uči u Gospodinu, mislimo da je potrebno napisati Ustanove koje će pomoći da prema duhu našega Reda bolje hodamo započetim putem u službi Božjoj«¹³

Jedno Polancovo pismo Franji Ksaveru iz g. 1552. otkriva nam još jednu važnu stvarnost, a ta je da se Ignacije nije žurio zaključku Konstitucija. On je želio ostaviti otvorena vrata, kako se što bitno ne bi zaboravilo, a i koje novo nadahnuće u njih uključilo. Evo izvadka iz tog pisma: »Mi vjerujemo da po naročitoj providnosti našeg Gospodina Konstitucije neće biti 'zaključene' sve dok iskustvo ne pokaže mnogo stvari, kako je dosada već pokazalo, i sve dok Družba ne bude imala čvršće korijenje u brojnim krajevima.«¹⁴

Pater Ravier drži da ta bilješka osvjetljuje polagano nastajanje Konstitucija. Tako razboritim i mudrim načinom pisanja isusovačke su Konstitucije mogle samo dobiti na kvaliteti.

2. Zbirka Pravila

Što se tiče Pravila Družbe Isusove pater Ravier drži da ona u ignacijanskim dokumentima stvaraju jednu zabunu. Ona je u tome što bi se iz njih

12 Uvjerenje da je upravo Bog započeo Družbu izraženo je u *Vijećanju prvih otaca u proljeće g. 1539.*

13 Usp. *Naš isusovački život*, Zagreb, 1991, str. 30-31.

14 *Fontes narrativi* 1, p. 768.

moglo zaključiti da je Ignacije bio sitničav čovjek. U nekim pojedinostima to je istina, a o njoj svjedoče njegova minuciozna pisana pisma, pa onda »Memorial de lo que Nuestro Padre me responde acerca de las cosas de casa, commencado a 26 ero del ano de 1555.«¹⁵

Navedene primjedbe o »sitničavosti« odnose se u prvom redu na tzv. »Pravila čednosti« ili na vanjsko držanje. Njihov se domet može razumjeti jedino ako se uoči činjenica da se Ignacije u duhovnom, intelektualnom, apostolskom, zajedničkom životu nije ničega tako bojao kao »dobrih želja«, tj. da se ostane samo na njima. On je bio čovjek učinkovitosti; u svemu je tražio ostvarenje, iskrenost, poštenje, istinitost i vjerodostojnost života, sklad između nacrti i njihovih ostvarenja. U tome je poznata ignacijanska željezna dosljednost. A Pravila su sredstvo kojim čovjek može kontrolirati sama sebe, odnosno ostaje li samo kod lijepih riječi ili prelazi i na djela. A da bi to bilo što kvalitetnije u obdržavanju Konstitucija i Pravila, valja uvijek imati na umu onaj »unutarnji zakon ljubavi« što pokreće svako djelo i daje mu najvažniju kvalitetu, jer je konkretna ljubav najbolji dokaz vjerodostojnog redovničkog služenja. U Ignacijevu obdržavanju Pravila ne smije se ipak previdjeti činjenica da on za neka pravila kaže »ili kako se već bude činilo poglavaru«, dakle, poglavar će uvijek biti sudac prilika, okolnosti, koje će nalagati zdravu prilagodivost. A to je vrlo mudro zato da se ne bilo robom slova.

Na čelu isusovačkih Pravila stoji »Jezgra ustanova«, koja je zapravo izvadak iz Konstitucija. U »Jezgri« se nalaze sažeta načela redovničkog života u Družbi Isusovoj. Slijede zatim Opća pravila, Pravila čednosti, te Pravila pojedinih službi. Sva ta Pravila valja promatrati u svjetlu nutarnjeg zakona ljubavi te ignacijanskih načela dosljednosti, diskrecije i prilagodljivosti.

3. Kad je Ignacije dao tiskati Konstitucije?

Na to pitanje možemo odgovoriti da su Konstitucije prvi put tiskane u kućama Družbe Isusove u Rimu 1558-1559. godine.¹⁶ Izdanje je ostvareno nakon Ignacijevе smrti. On je naime umro 31. srpnja 1556. Ignacijeva nasljednika, patra Laineza, zadužila je Prva generalna kongregacija da što prije izda tiskom isusovačke Konstitucije, a on je to i učinio. Bilo je i onih koji su htjeli da se Konstitucije tiskaju još za Ignacijeva života, ali bilo je i zagovornika, među njima i sv. Franjo Børgija, koji su predlagali da se Konstitucije kroz nekoliko godina dokažu najprije u praksi i tek onda da se tiskaju.

15 Zapisao Luis Goncalves de Camara.

16 Cf. Giuseppe Castellani, t. 2, 1933., p. 16.

4. *Proglašenje Konstitucija i Pravila*

Konstitucije su na određen način bile proglašene još za Ignacijeva života i prije nego su izišle tiskom, proglašene od provincije do provincije, pa čak i od kuće do kuće. Taj je posao činio Jeronim Nadal (1507-1580), osoba velikog Ignacijeva povjerenja. On je stekao velikih zasluga baš uvođeći Konstitucije u razne zemlje, gdje je bilo isusovaca. Ušavši u Družbu, Nadal joj se posve predao. Kod njega ne bijaše oklijevanja, skanjivanja. Bio je čovjek i od riječi i od djela, vjeran učenik Oca Ignacija, kojeg nije nikad zatajio, a najmanje izdao. Zato je bio prikladan i za tako veliko djelo, vrijedno svestranog zalaganja.

Ignacije, duboki poznavalac ljudskih srdaca, znao je dobro kome će povjeriti tako delikatnu misiju; povjerio ju je čovjeku inteligentnom, lucidnom, upornom. Nadal je nekoliko godina u Rimu proveo uz Ignacija, pa je mogao dobro upoznati njegovu misao i biti joj autentičan tumač. Ako je u Konstitucijama što god bilo nejasno, on je mogao uvijek pronaći pravi smisao pojedinih, eventualno spornih mjesta. Mogao je biti i objektivan, jer Konstitucijama i Pravilima bijaše odan bez ikakvih pretjerivanja ili jednostranosti. Daleko bi nas odvelo opisivanje zemalja i mjesta što ih Nadal u svom poslu bijaše posjetio. Od toga je važnija činjenica da su Konstitucije prije tiskanja bile već prilično poznate i u praksi donekle prokušane. Tome je mnogo pridonio baš vrijedni pater Nadal, koga manje više svi povjesničari Družbe opisuju kao izvanredna čovjeka i isusovca. Možemo mirne duše reći da je Ignacijev uspjeh, pa i Družba u njezinim počecima uopće, znatnim dijelom i plod suradnje prvih otaca te onih koji se pridružuje onim prvima. Tu smo se susreli s trojicom: Polancom, Goncalvesom de Camara i Nadalom.

5. *Reakcije*

Bilo ih je mnogo i većinom pozitivnih. Izuzetak su Flandrija i donekle Španjolska. Drugdje su Konstitucije općenito primljene dobronamjerno, čak i velikodušno, da se prema njima razvija redovnički život u Družbi Isusovoj. Posvuda se osjećao ugled autora Konstitucija te rimske isusovačke zajednice, koja mu je pomagala i s njime surađivala.

U promociji Konstitucija nije sudjelovao samo Nadal. Činili su to - ipak u manjoj mjeri - i Goncalves de Camara u Portugalu, Laynez u Italiji, Kanizije u Austriji, Broët u Francuskoj. Isusovci su posvuda sve više osjećali, što je bilo dobro, da bi Konstitucije i Pravila mogli ostati mrtvo slovo na papiru, ako se ne prožmu mentalitetom i načinom pravog »druga« Isusa Krista (Socij Jesu), kakav je opisan u Duhovnim vježbama, u Ignacijevoj drugoj predvježbi, u kojoj se moli milost, kako bi Isusa što bolje upoznali, žarče uzljubili te onda najvelikodušnije *sljedili*.

P. Candido de Dalmases u životopisu sv. Ignacija završavajući poglavlje o Konstitucijama ovako zaključuje: »Družba je uvijek imala veliko poštovanje prema Konstitucijama koje joj ostavi njezin Osnivač, no jedna karakteristična činjenica zadnjeg vremena svakako jest jedna veća pozornost prema njima uz izričitu želju direktnog obraćenja misli sv. Ignacija. Družba je međutim s vremenom prilagodila svoje zakonodavstvo zahtjevima vremena i normama Crkve, ali je željela da Konstitucije ostanu netaknute. Nije nikad osjetila potrebu da ih mijenja.«¹⁷

Zaključno razmišljanje

O Družbinim je Konstitucijama napisano mnogo studija i knjiga. U povijesti su se neki novonastali redovi i kongregacije i muški i ženski na njima nadahnjivali, obnavljali i služili. Zanimljiva je činjenica da su dva zadnja generala Družbe Isusove - p. Kolvenbach i p. Arrupe: prvi sadašnji 1.1.1990., a njegov prethodnik 31.VII.1978., u želji da isusovcima što više približe njihove Konstitucije, dala prirediti i objelodaniti Izvatke iz njih. A u predgovoru i jedan i drugi obrazlažu vrijednost poniranja u Konstitucije. Možemo stoga mirne duše reći da one nisu samo jedna precizna knjiga, nego kudikamo više - kako piše p. Arrupe - »knjiga koju valja čitati i meditirati, knjiga koja ima biti posebno predmet osobne i zajedničke molitve, knjiga po kojoj valja živjeti svaki dan. Valja se sjetiti da je sv. Ignacije preporučivao čitanje Konstitucija svaki mjesec.«¹⁸

A p. Kolvenbach u svom Predgovoru piše: »Sv. Ignacije u Duhovnim vježbama i Konstitucijama više puta iznosi da svaki duhovni polet traži posredovanje pisane riječi. A ispunjenje duhovnog poleta bilo bi ugroženo njezinim ukidanjem... Naš isusovački život kao i same Konstitucije nije knjiga zakona, iako sadrži normativne elemente. Ona želi dati Družbi dinamični pogled na djelo koje valja s Gospodinom ostvarivati za 'pomoć dušama'. Potrebno je čuvati se da taj pogled ne ostane samo san, pa da se Družba svede na teoriju u kojoj Duh ne bi imao tijelo, pisanu riječ i pravilo.«¹⁹

Njemački romantik, pjesnik Novalis (1772-1801), iako nikad nije postao katolik, bio je sklon katolicizmu, isusovački je red kod njega visoko kotirao, pa je u vezi s njim rekao da manjak stega može osujetiti i najmudrije pothvate. Ona se u njem pak očituje upravo preko njegovih Konstitucija. One su davale onu potrebnu stegu, bez koje nema ni vjerodostojnog redovničkog života, a bez koje se ne bi mogli ostvarivati oni veličajni

17 *Il Padre Maestro Ignazio. La vita e l'opera di sant'Ignazio di Loyola*, str. 282.

18 *Usp. Naš isusovački život*, str. 9.

19 *Ibidem*, str. 5. i 6.

projekti u njezinoj povijesti. Spomenuti Novalis ide čak tako daleko te kaže da se u povijesti svijeta još nije ostvarila takva organizacija, kakva je isusovačka. Ne mora se prihvatiti njegovo mišljenje, ono čak može biti i pretjerano. No jedno je ipak sigurno - da su Družbi bile potrebne baš te i takve Konstitucije, kakve joj je, uz suradnju svojih vrlo kvalitetnih suradnika, dao sv. Ignacije Loyola, osnivač Družbe Isusove. Mi smo u ovom skromnom prikazu pokušali promatrati Družbine Konstitucije u njihovu nastajanju, u dubokom uvjerenju da jedino poman uvid u njihov sadržaj može dati o njima svestranu i zaokruženu sliku.

HISTORICAL PANORAMA OF THE CONSTITUTIONS OF THE SOCIETY OF JESUS.

Josip Antolović

Summary

The Constitutions of the Society of Jesus are the fruit resulting from the thought and work of Ignatius of Loyola and the first Jesuits, under the guidance of the Holy Spirit. The author presents an analysis of the most important moments of the birth, formation and reception of the Constitutions in five stages. The first stage - 1539-1541 - was characterized by the common work on the »Exercitia Spiritualia«, the »Summa Instituta«, and »Quinque Capitula«, as well as by the clear definition of poverty in the Society of Jesus. The second stage - 1542-1547 - comprises the text of Ignatius of Loyola on missions. The third stage - 1548-1550 - is mainly marked by the diligence and perseverance of Father Polanco, Ignatius' secretary, who prepared texts for two papal bulls which confirm the privileges already granted to the Society of Jesus and adding new ones. In the fourth stage - 1550-1551 - Ignatius presented the text of the Constitutions he had prepared to the gathering of professors for their appraisal. The fifth stage - 1552-1559 - comprises Ignatius' elaboration of the so-called A text of the Constitutions. Definitive publication of the B text of the Constitutions took place 1558-1559. According to Father Kolvenbach, the present General of the Society of Jesus, »Our Jesuit life and the Constitutions themselves are not a book of laws although they comprise normative elements. Their aim is to provide the Society with a dynamical survey of the work to be done in the Lord for 'the aid of souls'.«